

12. Watkins, Chris & Hall, Carol, Why is pastoral care important?, at URL http://www.napce.org.uk/sub_sections.php?id=06005
13. Wikipedia – The Free Encyclopaedia, Pastoral Care, at URL http://en.wikipedia.org/wiki/Pastoral_care

УДК 37.036

І.І. Пацалюк

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ КРИТЕРІЇВ, ПОКАЗНИКІВ ТА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Аналізуючи проблему формування естетичних смаків молодших школярів у науковій літературі, ми визначили три підходи: гносеологічний, психологічний, системний, які дозволяють установити критерії, показники та рівні естетичних смаків молодших школярів. Естетичний смак визначається наступними критеріями: функціонування естетичних смаків, вияв естетичних смаків, звернення учнів до естетичних смаків. Відповідно до критеріїв функціонування естетичних смаків може бути мозаїчним, логічним, цільовим, вияв – емоційним, інтелектуальним, діяльним, звернення – епізодичним, послідовним, систематичним, що відповідає низькому, середньому та високому рівням сформованості естетичних смаків молодших школярів.

While analyzing the problem of junior schoolchildren's aesthetic tastes formation in scientific literature we distinguished gnosiological, psychological and systematic approaches which enabled us to establish the criteria, indicators and levels of junior schoolchildren's aesthetic tastes. The aesthetic taste is determined by the following criteria: aesthetic tastes performance, aesthetic tastes manifestation and schoolchildren's appeal to aesthetic tastes. In accordance with the criteria the aesthetic tastes performance can be mosaic, consecutive and systematic; the manifestation can be emotional, intellectual and effective; the appeal can be occasional, consecutive and systematic which corresponds to the low, medium and high levels of junior schoolchildren's aesthetic tastes formation.

У процесі вивчення психолого-педагогічної та методичної літератури ми виділили три основні підходи до визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості естетичних смаків молодших школярів: гносеологічний, психологічний та системний. Аналіз цих підходів доводить, що естетичні смаки виражаються у наступних критеріях: функціонування естетичних смаків учнів, вияв естетичних смаків учнів, звернення учнів до естетичних смаків. Відповідно до критеріїв функціонування естетичних смаків може бути мозаїчним, логічним, цільовим, вияв – емоційним, інтелектуальним, діяльним, звернення – епізодичним, послідовним, систематичним, що відповідає низькому, середньому та високому рівням сформованості естетичних смаків.

Мета статті – охарактеризувати основні критерії, показники та рівні сформованості естетичних смаків.

Функціонування естетичних смаків учнів. Цей критерій сформованості естетичних смаків молодших школярів має важливе значення. Адже він дозволяє активізувати увагу на тому, як функціонально реалізуються можливості естетичних смаків, наскільки вони є вагомими і відчутними для встановлення діалогу з прекрасним у дійсності та мистецтві. У сучасних умовах перед шкільною практикою постає завдання підготовки учнів до активного використання духовного потенціалу, психологічних сил і можливостей. Як зазначає В. Кремень, “поряд із засвоєнням базових знань перед сучасною освітою все більше постає завдання навчити учня самостійно оволодівати новими знаннями та інформацією, навчити навчатися, виробити потребу в навчанні впродовж життя” [2: 12].

Естетичний смак є однією з суб'єктивних умов ефективного засвоєння світу прекрасного в дійсності та мистецтві. Функціонування естетичних смаків молодших школярів засвідчує, що учні певним чином залучають свій духовний, психологічний, креативний потенціал у процес, завдяки якому і формується відчуття прекрасного, з'являються певні враження, думки, погляди на те, що стало предметом естетичного освоєння дійсності. Слід підкреслити, що сам по собі естетичний смак ще не приносить насолоди від спілкування з прекрасним. Він є лише однією з умов появи відчуття прекрасного та розуміння краси предметів, явищ дійсності, творів мистецтва. Саме тому в якості одного з критеріїв сформованості естетичних смаків у дослідженні визначено їх функціонування в системі естетичного спілкування, пізнання та творчості молодших школярів.

У зв'язку із зазначеним, до основних показників сформованості естетичних смаків учнів віднесено їх мозаїчне, логічне та цільове функціонування. Ці поняття дозволяють визначити участь естетичних смаків учнів у забезпеченні діалогу з прекрасним у навколишній дійсності і в мистецтві, наповненні його відповідним змістом і на цій основі утворення якісно нового сприймання предметів та явищ. Естетичний смак є тією основою, опираючись на яку, молодші школярі наближаються до естетичних цінностей, глибоко їх сприймають, пізнають, примножують у повсякденному житті, навчанні, праці та творчості. Усе це переконує в необхідності того, щоб учні 1-4 класів були готові до вияву функціональної активності естетичних смаків, надання їм потенційних можливостей у здійсненні активного зв'язку з прекрасним.

Функціонування естетичних смаків учнів може мати певні відмінності, тобто відповідати чи не відповідати сучасним вимогам, бути продуктивними, приносити користь і насолоду від спілкування з прекрасним чи залишатися пасивним і не забезпечувати необхідні умови для плідного діалогу з мистецтвом. Одним із показників функціонування естетичних смаків молодших школярів може бути їх мозаїчне функціонування. Це означає, що естетичні смаки є, але їх участь у процесі встановлення зв'язку з цінностями естетичної та художньої культури незначна і характеризується тим, що лише в окремих епізодах взаємодії з прекрасним учні спроможні спиратися на власні сили і можливості смакового реагування та орієнтації.

Мозаїчне функціонування естетичних смаків засвідчує, що молодші школярі залишаються пасивними учасниками діалогу з прекрасним. Їх участь у цьому процесі полягає лише в тому, щоб якимось чином реагувати на певні вияви (переважно зовнішнього характеру) навколишньої дійсності, творів мистецтва. По суті естетичні смаки є вторинними у взаємодії з предметами і явищами і функціонують за принципом того, що може викликати емоційно-чуттєву реакцію. Це призводить до того, що учні сприймають художні твори на рівні простого відображення окремих предметів чи подій у житті. Їх сприймання носить наочний характер. Спираючись на свій естетичний смак, молодші школярі розраховують на безпосередній емоційний відгук. При цьому достатньо поширено виявляються у їх смакових реакціях певні стереотипи оцінного змісту, запозичені в інших людей. Естетичні смаки з мозаїчним функціонуванням спонукають учнів до репродуктивного відтворення у словесній формі того, що було сприйнято. Мозаїчність естетичних смаків молодших школярів виявляється у наявності художньо-естетичних інтересів, які стосуються переважно художніх деталей певного образу, окремих засобів виразності.

Показником середнього рівня естетичних смаків ми вважаємо їх логічне функціонування. Його переваги у порівнянні з попереднім показником виявляються в тому, що завдяки логічному функціонуванню цінностей утворюються взаємовідносини, які можуть доповнювати і збагачувати одна одну. При цьому логічність функціонування естетичних смаків забезпечує певний консенсус між тим, що пропонує мистецтво (естетичний зміст, форма, засоби відображення дійсності) і тим, що може осягнути людина, спираючись на наявний естетичний досвід (почуття, знання, уявлення). За таких обставин естетичний смак

людини дозволяє їй адекватно сприймати, правильно оцінювати ціннісний зміст предметів і явищ дійсності, творів мистецтва.

Логічне функціонування естетичних смаків у молодшому шкільному віці не з'являється спонтанно. Це є результат освітньо-виховної роботи, яка передбачає розвиток емоційно чуттєвої активності, збагачення знань та понять у сфері художньо-естетичного освоєння дійсності. Молодші школярі, які достатньо опанували досвід естетичного пізнання навколишньої дійсності та мистецтва, мають можливість відтворювати на ґрунті актуалізованих естетичних почуттів та знань відповідну панораму ціннісного ставлення, яка була закладена в експозиції художніх творів. Логічне функціонування естетичних смаків дозволяє глибоко сприймати вияви прекрасного, правильно оцінювати і тим самим забезпечувати адекватний взаємозв'язок учнів з естетичними цінностями у їх життєвій діяльності, навчанні, спілкуванні.

Високий рівень сформованості естетичних смаків може бути засвідчений на основі такого показника, як цільове функціонування. Наявність у житті людини певної цілі свідчить про її конструктивне ставлення до всього, що її оточує. Маючи певним чином визначену ціль (соціальну, життєву, освітню, творчу), людина прагне не лише глибоко пізнати навколишню дійсність, адекватно оцінити предмети та явища, але й привнести у свою життєдіяльність те, що вона вважає для себе прийнятним, перспективним, актуальним. За таких обставин якісно змінюється функціонування естетичного смаку, який починає реалізовувати свої потенційні можливості не лише з погляду адекватного відтворення ціннісного змісту предметів та явищ, але й привнесення в систему існуючих естетичних цінностей якісно нових рішень, поглядів, почуттів. Естетичний смак починає функціонувати в житті людини як її цільова програма, згідно з якою мають вирішуватися питання естетизації існуючої сфери спілкування, навчання, праці та творчості.

Для учнів початкової школи цільове функціонування естетичних смаків має важливе значення і може бути забезпечене шляхом актуалізації на рівні естетичної свідомості та естетичного смаку того, що найбільше подобається молодшим школярам, у чому вони вбачають свої захоплення, заняття творчістю, самореалізацію власних сил і здібностей. Важливо, щоб ці процеси набували в школі емоційно ціннісного забарвлення, спонукали учнів до естетичної творчості.

Вияв естетичних смаків учнів. Цей критерій сформованості естетичних смаків молодших школярів дозволяє враховувати в процесі діагностування технологію реалізації їх можливостей. Адже естетичні смаки належать до складних систем, здатних до самореалізації, а значить, і впровадження певних технологічних рішень та процедур. Маючи у своєму арсеналі значні ресурси, естетичні смаки покликані правильно і ефективно залучати їх під час прийняття відповідних рішень. Для цього потрібно, щоб особистість оволоділа естетичними смаками, здатними не лише спрямовувати ціннісно-орієнтаційні зусилля, але й технологічно забезпечувати духовно-практичні зв'язки з естетичними та духовними цінностями, шляхом їх активного сприймання, осмислення та примноження. На необхідності вирішення цих питань акцентує увагу В. Кремень, який зазначає, що "для того, щоб залишатися самим собою, а тим більше ефективною в багатоманітному полі спілкування і впливів, людина повинна бути значно більш розвинута як особистість, бути самодостатньою особистістю" [2: 16].

У молодшому шкільному віці естетичні смаки поступово набувають ознак внутрішньої самоорганізації, що дозволяє учням здійснювати різні за своїм змістом і характером операції щодо встановлення духовно-творчого зв'язку з естетичними цінностями в дійсності та мистецтві. У своїй сукупності вказані операції характеризують технології вияву естетичних смаків. Своєрідними механізмами технологічного вияву естетичних смаків можна вважати почуття, мислення та діяльність учнів. На цій основі нами були виділені в якості показників сформованості естетичних смаків їх емоційний, інтелектуальний та діяльнісний вияви. У межах зазначених способів встановлення духовно-практичного зв'язку

з прекрасним молодші школярі реалізують свої можливості і тим самим засвідчують рівень ефективності естетичних смаків.

Емоційне виявлення естетичних смаків визначено нами в якості одного з показників їх сформованості. Відомо, що найпростішим способом вияву естетичного смаку є звернення людини до своїх почуттів, емоцій, переживань. У них знаходить своє відображення естетичний смак, тобто те, що подобається людині, приносить їй емоційну насолоду, чим вона пишається. Емоційний вияв естетичного смаку має узагальнений характер, який людина часом не може пояснити. Саме тому ціннісно-орієнтаційні рішення, засновані на емоційному вияві естетичного смаку можуть мати несподіваний характер і не відповідати усталеним поглядам чи традиційним підходам щодо естетичної оцінки предметів і явищ. Згідно із вказаним показником діагностична практика може засвідчити низький рівень сформованості естетичних смаків людини.

Для учнів молодшого шкільного віку емоційний вияв естетичних смаків є достатньо поширеним явищем. Діти віддають перевагу емоційним способам естетичного реагування на предмети та явища навколишньої дійсності, твори мистецтва. Відповідно до технології вияву естетичних смаків це спрощений варіант, який залучає до вказаного процесу неусвідомлені факти, асоціативні речі, впливи, які не отримали належного відбору і тому можуть орієнтувати учнів на помилкові рішення, оцінні судження та висновки. Опора молодших школярів лише на емоційний вияв естетичних смаків є недостатньою і тому потребує суттєвого доповнення та корекції за рахунок інших способів вияву духовно-творчого зв'язку з прекрасним.

Естетичні смаки ґрунтуються не лише на почуттях, але й мисленні людини. Саме тому в якості одного з показників сформованості естетичних смаків нами визначено їх інтелектуальний вияв. Естетичні смаки передбачають утворення духовно-практичного зв'язку з прекрасним не лише на основі емоційного відгуку на зовнішнє забарвлення окремих предметів та явищ. Естетичні зв'язки покликані також урахувувати більш глибокі за своїм ціннісним змістом процеси, які мають місце в системі естетичного та художнього освоєння дійсності. Забезпечити такий рівень вияву естетичних смаків стає можливим лише на основі залучення інтелектуальних сил і можливостей людини, її знань, понять, уявлень, світогляду. За таких обставин естетичні смаки набувають нової якості, спираються на інтелектуальні дії, мислення людини, стають спроможними забезпечувати естетичні оцінки, які враховують особливості вияву форми і змісту, зовнішнього і внутрішнього в предметах, явищах дійсності, творах мистецтва.

У молодшому шкільному віці інтелектуальний вияв естетичних смаків має місце. Учні привчаються до осмислення своїх естетичних відносин, набувають відповідні знання на уроках мистецтва, намагаються самостійно знайти відповіді на питання естетичного змісту. Звернення молодших школярів до інтелектуальних способів вияву естетичних смаків засвідчує середній рівень ефективності зазначеної властивості і тому передбачає відповідну підтримку і допомогу з боку вчителя. Посилення ролі інтелектуальних дій в системі вияву естетичних смаків учнів є актуальним завданням початкової школи.

Важливим показником сформованості естетичних смаків є їх діяльнісний вияв. Використання цього способу організації духовно-практичного зв'язку з прекрасним зумовлено тим, що в процесі різних видів діяльності знаходять своє відображення естетичні смаки людини. Так, під час спілкування з творами мистецтва відбувається певний відбір художніх цінностей, що найбільше подобаються, викликають певні почуття, думки. У процесі творчої діяльності естетичні смаки знаходять своє місце, впливаючи на вибір засобів виразності, особливостей художньо-образних рішень. Діяльнісний вияв естетичних смаків слід вважати показником високого рівня ефективності естетичних смаків. Це пояснюється тим, що саме в діяльності, як способі технологічного забезпечення вказаного процесу, гармонійно поєднуються емоційні, інтелектуальні та практичні дії людини. Естетичні смаки, покладені в основу певного виду діяльності (комунікативної, пізнавальної, творчої)

засвідчують про свою активність, дієвість та спрямованість, прагнення людини не лише до освоєння, але й примноження естетичних та художніх цінностей.

Серед молодших школярів діяльнісні способи вияву естетичних смаків існують і є такими, що викликають інтерес і захоплення. Йдеться про участь учнів 1-4 класів у різних видах і формах діяльності, в основу яких покладена ідея естетичної та творчої реалізації особистості. Діти прагнуть виявити свої естетичні смаки шляхом участі у заняттях, що приносять їм естетичну насолоду і захоплення (малювання, збирання марок, колекціонування репродукцій картин та ін.). Діяльнісний вияв естетичних смаків активізує емоційні та інтелектуальні якості молодших школярів, забезпечує гармонійне поєднання їх з можливостями безпосередньої участі у процесі практичного використання набутого досвіду.

Звернення учнів до естетичних смаків. Цей критерій сформованості естетичних смаків запропонований нами у зв'язку з тим, що духовно-практичний зв'язок з прекрасним існує в певному часі і просторі. Він характеризується тривалістю чи плінністю, стабільністю чи короткочасністю, активністю чи пасивністю. Якщо духовно-практичний зв'язок зі світом прекрасного є тривалим, стабільним, активним, це є підтвердженням того, що він підтримується людиною на рівні естетичного смаку. У цьому випадку людина не залишає поза своєю увагою питання естетичного смаку у сфері побуту, праці, навчання, творчості, а навпаки – звертається до естетичного смаку як можливої основи прийняття правильних рішень щодо естетизації соціального, предметного, природного чи художнього середовища. Звернення до естетичного смаку є свідченням того, що такі поняття, як краса, красиве, прекрасне не є другорядними в житті людини і що вона спрямовує свої зусилля на активну взаємодію з виявами естетичного в дійсності та мистецтві.

У процесі діагностування стану сформованості естетичних смаків молодших школярів заслуговує на увагу характер звернення учнів до власних естетичних смаків. З урахуванням цього виявляється можливим констатувати місце естетичних смаків у життєдіяльності, навчанні, праці, відпочинку учнів. Цей критерій спонукає до оцінки того, як часто учні молодшого шкільного віку звертаються до власних естетичних уподобань, смакових переваг, ціннісних інтересів, орієнтацій та потреб. Взавши до уваги характер звернення учнів до естетичних смаків, шкільна практика може визначати їх активність, дієвість, життєву і практичну цінність, яку підтверджують молодші школярі тим, що безпосередньо звертаються до власних духовно-функціональних надбань і властивостей.

Естетичний смак як духовно-функціональна властивість людини викликає увагу пропорційно тому, наскільки він є сформованим, дієздатним, спроможним задовольняти інтереси і потреби, що стосуються питань естетики природи, побуту, спілкування, відпочинку, праці, навчання, творчості. Сформований естетичний смак є поліфункційним, тобто здатним реагувати і вносити конструктивний характер щодо естетичних цінностей, які людина зустрічає в навколишній дійсності та мистецтві. Поліфункційність естетичного смаку зумовлює необхідність його залучення в різних сферах життєдіяльності людини. У зв'язку з цим нами виділено такі показники сформованості естетичних смаків молодших школярів, як епізодичне, послідовне та систематичне звернення учнів до естетичних смаків.

Одним із показників сформованості естетичних смаків є епізодичне звернення до них учнів. Аналіз цього показника дозволяє зазначити, що епізодичне звернення людини до власного естетичного смаку має певну зумовленість, адже існує залежність між тим, чого прагне досягнути людина в житті і які засоби вирішення цього питання вона може використати. Як зазначають вчені, “у сучасних умовах істотно актуалізується ще одна функція навчального процесу – навчити людину використовувати здобуті знання у своїй практичній діяльності – професійній, громадсько-політичній, побуті та ін. Поки що, на превеликий жаль, засвоєння знань тими, хто навчається, часто свідомо чи ні, зорієнтоване на досягнення “тактичної мети” Практично втрачається сенс навчання, засвоєння знань. Вихід тут один – позбутися формального підходу в навчанні, перетворити навчальну діяльність в органічне засвоєння знань у якості методології, бази, основи діяльності людини в різних

сферах життя. Тобто – знання, як органічна, сутнісна складова особистості, що визначає її поведінку і характер” [2: 13-14].

У кожної людини є бажання організувати свою життєдіяльність за законами краси. Проте реалізувати своє бажання людина може лише тоді, коли усвідомлює сутність естетичного, відчуває його вияви та знає шляхи наближення до світу прекрасного в науці, праці, у сфері відпочинку. Усі ці якості людини знаходять своє концентроване вираження в естетичному смаку. Якщо естетичний смак неспроможний сприяти позитивному вирішенню вказаних питань, то людина звертається до нього епізодично, лише в тих ситуаціях, коли наявний потенціал естетичного смаку може привнести в процес естетичного освоєння дійсності та мистецтва певну користь.

Педагогічні спостереження, а також результати наукових досліджень (М. Волос, В. Томашевський, В. Лихвар та ін. [1; 3; 4; 5]) засвідчують, що серед учнів початкової школи можна зустріти тих, хто епізодично звертається до своїх естетичних смаків. Ці учні відчувають значні труднощі у спілкуванні зі світом прекрасного в дійсності та мистецтві у зв'язку з тим, що мають недостатньо сформовані естетичні смаки. По суті, молодші школярі позбавлені можливості самостійного вирішення питань естетизації свого життя і очікують на вплив дорослих, учителів, інших людей під час прийняття рішень естетичного змісту. Епізодичне звернення учнів до власних естетичних смаків не приносить позитивних результатів, позбавляє можливості виступати в ролі активного учасника художньо-творчих процесів.

Серед показників сформованості естетичних смаків молодших школярів виділено ті, що характеризують послідовне звернення учнів до власних естетичних смаків. Послідовність належить до понять, які засвідчують певну лінію поведінки людини, її прихильність та відданість певним принципам, правилам, нормам. Коли йдеться про послідовне звернення особистості до власного естетичного смаку, це може означати лише те, що людина впевнена у своїх духовно-функціональних властивостях, розраховує на їх ефективний вплив та прийняття на їх основі правильних рішень. Естетичний смак для людини може бути засобом епізодичного реагування на прямі вияви естетичного в дійсності та мистецтві, а може бути основою утворення духовно-практичних зв'язків із прекрасним, сповнених відповідної логіки, вираженості, обґрунтованості естетичних позицій та рішень. Враховуючи той факт, що в сучасних умовах особистість знаходиться переважно в ситуації вибору естетичних цінностей, послідовне звернення до естетичного смаку може утримувати її в контексті ціннісних координат, які необхідні для повноцінного освоєння прекрасного в діяльності та мистецтві.

Послідовне звернення молодших школярів до власних естетичних смаків засвідчує, що вони не лише звертають увагу на цінності, що пов'язані з прекрасним, піднесеним, гармонійним, емоційно вираженим, але й прагнуть коригувати свою поведінку, ставлення до навколишньої дійсності та мистецтва з урахуванням естетичних вимог. Послідовне звернення до естетичних смаків допомагає учням отримати відповідь на важливі питання їх життєдіяльності, зокрема на ті, що стосуються естетики поведінки, естетичного оформлення побутових речей, естетичного ставлення до окремих видів та жанрів мистецтва. За таких умов естетичні смаки молодших школярів набувають внутрішньої цілісності, спроможності реагувати та послідовно вирішувати життєво важливі питання естетичного змісту.

Наявність послідовного звернення молодших школярів до естетичних смаків засвідчує їх можливість застосовувати відповідні критерії та норми під час сприймання та оцінки естетичних виявів дійсності та мистецтві. Це є відповідним показником сформованості естетичних смаків. Водночас слід зазначити, що послідовне звернення до естетичних смаків ще не вирішує питань системного характеру у повному їх обсязі. А це означає, що молодшим школярам потрібні естетичні смаки, які б задовольняли широке коло їх естетичних інтересів та потреб. Такий рівень сформованості естетичних смаків може засвідчити показник, що характеризує систематичне звернення учнів до власних естетичних смаків.

Систематичність є свідченням того, що людина намагається регулярно, відповідно з вимогами навколишнього середовища, а також виявлених особистісних потреб та почуттів вирішувати певні питання, дотримуватись у своєму житті визначених принципів, норм, правил поведінки. У зв'язку з цим можна говорити про систематичне врахування людиною політичних вимог, норм моральної поведінки, професійної етики, правил безпеки життєдіяльності. При цьому особливої уваги заслуговують питання систематичності звернення людини до естетичного смаку, який дозволяє їй враховувати такі вияви, як взаємозв'язок внутрішнього і зовнішнього, емоційного і раціонального, загального і конкретного, змісту і форми, соціального та індивідуального, загальнолюдського та національного, класичного та етнокультурного в дійсності та мистецтві. Систематичне звернення до естетичного смаку є показником високого рівня його ефективності, свідченням того, що людина намагається за будь-яких обставин життя, навчання, праці, творчості керуватись особистою потребою і прагненням досягти помітних результатів з урахуванням естетичних вимог.

У молодшому шкільному віці закладаються основи систематичного звернення учнів до власних естетичних смаків. Саме тому при визначенні рівня сформованості естетичних смаків учнів важливо враховувати регулярність і системність застосування ними на практиці (у повсякденному житті, під час навчальних занять, у процесі спілкування, праці, творчості) вимог естетичного змісту. Завдання початкової школи полягає в тому, щоб створити необхідні передумови для стимулювання інтересу учнів до світу прекрасного, розгортання пізнавальної діяльності у сфері естетичної культури, залучення молодших школярів до активної участі в творчому процесі, сповненому ідеями краси, гармонії, естетичної виразності.

Висновки. Теоретичний аналіз цього питання дозволив зазначити, що основними підходами до визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості є гносеологічним, психологічним та системний. Особливої уваги заслуговує системний підхід до визначення критеріїв та показників сформованості естетичних смаків молодших школярів. На його основі можуть бути враховані такі параметри естетичних смаків, як функціональний, технологічний та процесуальний. У якості критеріїв та показників сформованості естетичних смаків учнів визнано доцільним використання таких, як функціонування (мозаїчне, логічне, цільове), вияв (емоційний, інтелектуальний, діяльнісний) та звернення учнів до естетичних смаків (епізодичне, послідовне, систематичне).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волос М.М. Естетичні орієнтації та їх роль у формуванні особистості // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 1999. – Вип. 3. – С. 132-135.
2. Кремень В.Г. Якісна освіта і нові вимоги часу // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К.: Педагогічна думка, 2007. – Т.1. – С. 11-24.
3. Лихвар В.Д. Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчого мистецтва: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Херсонський державний університет. – Херсон, 2003. – 22 с.
4. Томашевський В.В. Деякі аспекти організації творчої роботи молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва // Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д. Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса, 2002. – С. 216-219.
5. Томашевський В.В. Організація творчої роботи молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Криворізький державний педагогічний університет. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.